

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
תכניות לימודים ייחודיות

שם ביה"ס/המוסד: אורט שפירא כפר סבא
שם התכנית הייחודית: קרימינולוגיה ומשפטים
תחום הדעת: חברה
מספר יחידות הלימוד: 5
סמל מוסד: 470112

בקשה לפיתוח תכנית לימודים ייחודית: קרימינולוגיה ומשפטים

א. רציונל התכנית

תיאור ביה"ס: תיכון אורט שפירא כפר סבא, הינו בית ספר אזורי למנהיגות בתחומי המדע, האומנות והטכנולוגיה. בבית הספר לומדים כיום 300 תלמידים ב-10 כיתות אם בשכבות גיל: י'-י"ב. כיום קיימים בבית הספר חמישה מסלולי לימוד: 1. הנדסת תוכנה-סייבר 2. הנדסת אלקטרוניקה 3. מדיה ופרסום 4. אומנות 5. אדריכלות.

אוכלוסיית בית הספר מורכבת מתלמידים איכותיים, חלקם תושבי העיר כפר סבא וחלקם תושבי יישובי הסביבה: אלפי מנשה, כוכב יאיר, קרני שומרון, הוד השרון ועוד. מדובר בנוער איכותי, ערכי ובעל מוטיבציה גבוה מאוד להצלחה. אחוז הזכאים לבגרות בשנת הלימודים תשע"ד עומד על 93%. אחוז המתגייסים מקרב תלמידי בית הספר עומד על 97%.

בית הספר מפעיל מספר תכניות חברתיות. בין התוכניות הפועלות ניתן למנות את התוכניות הבאות: "אורטוב" – שהינה תכנית התנדבות בת שלוש שנים; "מבעד לעדשה" – תיעוד סיפורים של ניצולי שואה בשיתוף מכון- "יד ושם"; שגרירים צעירים; דיבייט; חניכה של כיתת אזרחים ותיקים הלומדת בבית ספרינו ועוד.

חשיבות וייחודיות התכנית:

בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה בהיקף עבריינות הנוער, בתופעת האלימות במשפחה, בשחיתות השלטונית, בעבריינות המין, באי ציות לחוק ובאי לקיחת אחריות על מעשים. תופעות חברתיות אלו הפכו, לצערנו הרב, להיות עניין שבשגרה. בהתאם לזאת, תכנית הלימודים המוצעת לעיל, משלבת בתוכה שני היבטים המרכזיים: הכרת והטמעת החוק והמשפט לצד הבנת התנהגויות המוגדרות מבחינה משפטית וחברתית כסטייה.

מטרת לימודי מגמת קרימינולוגיה ומשפט היא להפגיש את התלמידים עם עולם התוכן החברתי והחוקי בישראל, להבין את מארג החיים הנורמטיבי בישראל ואת המשמעות וההשלכות של סטייה ממנו. מטרה נוספת, היא לקרב את התלמידים למציאות החיים בארץ ולרכוש כלים שיסייעו לתלמידים לזהות מצבים מסוכנים ולהתרחק מהם.

לימודי המשפט יסייעו לתלמידים להבין את היקף השפעתו של המשפט על החיים היומיומיים של כל אזרח בישראל ובכלל זה התלמיד עצמו; את האופן בו מארגן המשפט את החיים החברתיים-תרבותיים בישראל; את האופן בו הוא מכוון את התנהגותם של הפרטים בחברה ואת השימוש שנעשה ושיכול להיעשות בכלים שמערכת המשפט מספקת כדי להשפיע על ההתנהגות האזרחית וההתנהלות השלטונית בישראל, לרבות התנהגות שהיא בבחינת סטייה ועבריינות. מתוך הבנת תחולתם של לימודי הקרימינולוגיה והמשפט על מגוון תחומי החיים של התלמיד, נבחרו נושאי הלימוד.

נושאי הלימוד בקרימינולוגיה: מבססים בתחילה רקע תיאורטי להבנת תופעת הסטייה והעבריינות. **בכיתה י'** יילמדו תיאוריות המסבירות תופעות אלו (ביולוגיות, פסיכולוגיות,

סוציולוגיות). לצד זאת, תינתן התייחסות להתפתחות הדיסציפלינה הקרימינולוגית. לאחר מכן תעסוק התוכנית בלימודי משפחה כמערך חוסן להתנהגות והתנהלות שולית עוברת חוק. כמו כן תבחן תופעת התוקפנות והאלימות תוך התייחסות למניעה ומקורותיה השונים ודרכי טיפול בתופעה. תכנים נוספים יעסקו בעבריינות נוער הן בהיבט התיאורטי והן בהיבט החוקי, ולסיום, הרצאת אורח של מנהל הוסטל טיפולי לנוער בסיכון.

בהמשך, יעסקו הלימודים בנושא ההתמכרות לחומרים פסיכו-אקטיביים לרבות אלכוהול, תוך התייחסות להגדרות התופעה (כולל התייחסות לסוגי חומרים והיבטים פיזיולוגיים), מניעה, ודרכי הטיפול בה. נושא זה נוגע בעולם התוכן של התלמידים החשופים לחומרים פסיכו אקטיביים בדגש על אלכוהול, והרציונל החינוכי הוא להבהיר את הסכנות הנפשיות והגופניות והן את ההשלכות הפליליות של שימוש בחומרים אלה.

בנוסף, תעסוק תוכנית הלימודים בתחומים נוספים במדע הקרימינולוגיה, כגון: עבירות מין, עבריינות נוער ומאפייניה, פשיעה מאורגנת, פשיעת נשים ופשיעה ברשת על סוגיה השונים, תוך התמקדות בבריונות ובאלימות ברשת ובהשלכות הפליליות שלה. באמצעות נושאים אלה נבחן ונדגים את ההשלכות והנזקים החברתיים כתוצאה מתנהגות סוטה ועוברת חוק ומהן המשמעויות החברתיות שלהן בקרב הקהילה.

בהמשך תכנית הלימודים תוצג סקירה של התמודדות עם הפשע דרך הכרות ראשונית עם מערכת השיטור, מבנה המערכת ומקומה במדינה הדמוקרטית. כאן נעסוק גם בדילמות בהן עומדת מערכת השיטור במדינה דמוקרטית. כל זאת כדי להפנים בתלמיד תפיסה ערכית של המערכת האוכפת את החוק במדינה וכדי לתת לו כלים להבין אותה, תוך כדי למידה של חומרים תיאורטיים והכרות דרך מפגשים עם שוטרים וסוירים במתקנים של המשטרה.

בניתה יא' – נמשיך בהצגת מדע הוויקטימולוגיה העוסק בקורבנות של מעשה הפשיעה: במעמד הקורבן, וביחס לקורבנות הפשיעה. נושא זה מאפשר לתלמיד לרכוש תפיסה רבגונית של המציאות, כלים לחשיבה, מודעות וניתוח של היבטים שונים ביחסי קורבן – עבריין. בהמשך יוצגו פרקים נבחרים בתורת הענישה החל במושג "העונש" והדרכים המקובלות להענשה בחברות מסורתיות ובחברה המודרנית. נעסוק בשיקולי ענישה, אחדות בענישה, צדק מעניש לעומת צדק מאחה ודרכי ענישה בדגש על סוגי עונשים וחלופות מאסר, לצורך הכרות עם התפיסות השונות במטרות הענישה. בפרק "מוסדות תקון" יכירו התלמידים את מבנה השב"ס (שירות בתי הסוהר) על מתקניו השונים, את שירות המבחן בדגש על שירות המבחן לנוער ואת רש"א – הרשות לשיקום האסיר. תכנים אלה דורשים בגרות רגשית וקוגניטיבית, חשיבה מסדר גבוה וכן ידע מוקדם, ולכן יילמדו בסוף כיתה י"א באופן מותאם גיל וידע. יוצגו גישות טיפול ושיקום בכלל ונסיים עם הצגת גישות שיקום נוספות וחדשות כגון: שיקום בקהילה, שיקום בקיבוצים ושיקום דתי.

תחום המשפט נבחר על מנת להוות עולם תוכן המשלים את תכנית הלימודים בקרימינולוגיה. מטרות תחום זה הן לשמש רקע משפטי חוקתי להבנת תופעת העבריינות ודרכי ההתמודדות של החברה עמה. התוכנית מבקשת להתמקד בין יתר תחומי המשפט הנלמדים, בתחום המשפט הפלילי ודיני העונשין, הן משום חשיבותו היתר של המשפט הפלילי בהסדרת החיים החברתיים, הן משום זיהוי בעיה הולכת וגוברת של התנהגות 'פלילית' של בני נוער בסביבתם הקרובה, מבלי

שאלו נותנים את הדעת בדבר הפליליות של התנהגותם, והן משום הנגישות האינטואיטיבית של הציבור שאינו משפטן, ובכלל זה התלמידים, לתחום המשפט הפלילי באופן המקל על הוראתו.

בראשית לימודי המשפטים, נעמוד על יסודות המשפט ומושגי היסוד החיוניים להבנת עולם התוכן המשפטי. במסגרת פרק לימודים זה נעמוד על ההבחנה בין תחומי המשפט הפרטי (אזרחי, חוזים, נזיקין, עבודה, משפחה וכו') לבין תחומי המשפט הציבורי (פלילי, חוקתי, מנהלי, מסים).

בשנת הלימודים הראשונה (כתה י') נעסוק בתחום המשפט הפלילי, על עקרונותיו ואופן יישומו, הליכי המשפט הפלילי והשחקנים המרכזיים בו. תכני הלימודים בעולם התוכן של הקרימינולוגיה יקבילו במידת האפשר לרצף הנלמד במסגרת התחום הפלילי בחטיבת המשפט ויסייעו בהבנת המרחב החברתי בו מצוי המשפט, ככל שהוא נוגע לתחום העבריינות והעונשין.

בשנת הלימודים השנייה (כתה י"א) נמשיך בלימודי התחום הציבורי במסגרת לימודי המשפט החוקתי, תוך הבנת זכויות האדם והאזרח המוגנות במסגרת המשפט וחובות רשויות השלטון ליישם בפועל זכויות אלה במסגרת פעולתן ואופן הפעלת סמכותן ביחסים מול האזרח.

לאחר מכן נעבור ללמוד את תחומי המשפט הפרטי, המסדיר יחסים שבין שני פרטים בחברה, במסגרתם נעמוד על תחומי המשפט הפרטי הרלוונטיים לבני נוער: דיני עבודת נוער, וכן דיני לשון הרע התופסים למעשה חלק משמעותי בחיים היומיומיים של התלמידים עם סביבתם במסגרת היחסים מול המורים בבית הספר, בשיח המתקיים במרחב האינטרנטי (פייסבוק, טוקבקים וכו') וביחסים מול קבוצת השווים.

בהמשך, נבקש להתבונן מבט-על לגבי המשפט, ונדון בסוגיית הקשר שבין ערכים, צדק ומוסר לבין המשפט ולגבי תפקידו החברתי של בית המשפט במתח שבין היותו משקף ערכים ובין מחנך לערכים, וכחשליה מכך: הכרעה לגבי אופיו הנדרש של בית המשפט (אקטיבי, פאסיבי וכו') לספק את ההצדקות התיאורטיות החוץ משפטיות לאופן הטיפול של המשפט בעבריינים ולקבוע אמות מידה נורמטיביות לבחינת ההצלחה של המשפט.

כדי לחבר את תכנית הלימודים לעולם התוכן של התלמידים ולהפכה למשמעותית, מבקשת תכנית הלימודים להתמקד הן בתכנים המשפטיים והן בתכנים הרלוונטיים לתחום הקרימינולוגיה בעבריינות נוער, בסוגי עבריינות המופנים כלפי בני נוער ובתחומי משפט שיש בהם משום נגיעה ממשית בחיי היומיום של התלמידים.

לפיכך בחרנו לעסוק במסגרת התוכנית בתחומי המשפט הפלילי בדגש על עבריינות הרלוונטית לבני נוער, דיני עבודת נוער, זכויות אדם ואזרח במסגרת לימודי המשפט החוקתי, ובעבירות הנוגעות לתחום לשון הרע.

ייחודה של התכנית וחשיבות קיומה בבית ספרנו: כל מסלולי הלימוד בבית ספרינו שייכים לדיוציפלינות מתחום המדעים, האומנויות, והם בעלי אופי הנדסאי –טכנולוגי, מה שלא מאפשר מענה לתלמידים בעלי יכולות וכישורים גבוהים בתחום ההומניסטיקה. מבדיקה שערכנו תלמידים רבים הגרים באזור בית הספר מעוניינים במסלול לימודים מתחום מדעי החברה והרוח. בכפר סבא יש חמישה בתי ספר עיוניים, ובכל אחד מהם מספר אפשרויות לימוד בתחום מדעי החברה והרוח. בית הספר שלנו הוא היחיד מבית כל בתי הספר שאין לו אזור רישום, ולכן מאוד חשוב לנו לבחור מסלולי לימוד ייחודיים ואטרקטיביים. בנוסף, מסקר שערכנו בין תלמידי כיתות י' וי"א בבית ספרינו עלה כי השילוב קרימינולוגיה ומשפטים הוא המועדף ביותר.

תוכנית הלימודים המוצגת כאן שמה לה למטרה לטפח תלמידים בעלי רגישות חברתית, מחויבות למעורבות חברתית ואישית וגילויי אזרחות טובה, וכן להפגיש את התלמידים עם ערכי המשפט והצדק. יש לציין שזהו חיבור טבעי מאוד לתכניות החברתיות הרבות המופעלות בביה"ס ולעידוד התלמידים למעורבות חברתית משמעותית.

הלימה לחזון החינוכי של בית הספר:

תיכון אורט שפירא מוביל בסביבה חינוכית ערכית, איכותית ותומכת, ומחנך את תלמידיו להיות בני אדם מעורבים ומשפיעים למען הגשמה עצמית, ולמען חברה ישראלית, דמוקרטית ויהודית.

הצוות החינוכי מאמין ביעדים הבאים:

1. "למידה משמעותית" המקדמת את הלומד ומעניקה לו תחושת צמיחה, ערך ומסוגלות, והעומדת בהלימה לעולמו, להכרה ולרגש שלו, ובעצם התרחשותה מעצבת את מציאות חייו של הלומד, אישיותו, כישוריו, התפתחותו ועתידו.

2. פיתוח לומד עצמאי, בעל מכוונות עצמית, הומאני, פורץ דרך בתחומי דעת ועניין מגוונים, השואף למצוינות ומסוגל להתמודד עם אתגרי העתיד. המעטפת החינוכית מכוונת לבניית חווית למידה מעצימה ומניעה, כשהטכנולוגיה והקשריה לאדם ולחברה, מובנים כחלק בלתי נפרד ממנה.

3. הכשרת תלמידיו להתמודדות עם מיומנויות הנדרשות ברוח המאה ה-21: חקר, הנעה, שיתופיות, פתרון בעיות, למידה בהקשרים חברתיים, תקשורת יעילה, חשיבה ביקורתית, נחישות, ויכולות כמו יצירתיות, יזמות, מנהיגות ואתיקה.

4. במישור הערכי מוסרי תפקיד בית הספר להנחיל לתלמידים ערכי מוסר, לחנכם לאהבת האדם, לחזק את הנתניה והמסירות, לפתח את תחושת האחריות ואת הרגישות לצרכיו של השונה והאחר.

5. במישור החברתי תרבותי תפקיד בית הספר לחזק בקרב התלמידים את תחושת השייכות לבית הספר, לקהילה, למדינה ולעם. לחשוף בפניהם את התרבות וההיסטוריה של העם והמדינה. לחנכם להיות אזרחים נאמנים למדינה ולערכיה הדמוקרטיים ולהכנים לקראת השתלבות בעולם גלובלי, בחברה מתפתחת ומשתנה.

אנו מצפים כי התכנים שיילמדו במסגרת התוכנית החדשה יהיו בהלימה להשגת יעדים אלו. בהתאם לכך ירכשו התלמידים ידע והבנה בתהליכים הקשורים לעולם המשפט בכלל ולעבריינות נוער בפרט. התלמידים יגבשו עמדה חיובית כלפי מערכת אכיפת החוק, וכלפי החוק בפרט, במטרה להפכם לאזרחים איכותיים, מעורבים ותורמים לחברה הישראלית.

כותבי התוכנית:

שרי הראל

דוקטורנטית שנה רביעית ואחרונה במחלקה לקרימינולוגיה באוני' בר אילן.

תואר ראשון בקרימינולוגיה – אוניברסיטת בר-אילן.

תואר שני בקרימינולוגיה מחקרית – אוניברסיטת בר-אילן.

תעודת הוראה בקרימינולוגיה - אוניברסיטת בר-אילן.

מתרגלת ומרצה במכללה האקדמית אשקלון.

מורה בפרויקט ייחודי מסוגו בארץ להוראת הקרימינולוגיה בחטיבת ביניים בכיתות ח' ו-ט.¹
מרצה במכון תמר - 4 קורסים בהיקף 60 שעות לגמולי השתלמות בקרימינולוגיה.

טל מירון

עורכת דין בתחום המקרקעין ודיני משפחה.
בעלת תואר שני במשפטים - אוניברסיטת תל אביב.

ורד אסולין

מנהלת בית הספר, בעלת תואר שני במנהל ומנהיגות בחינוך ומורה לתנ"ך.

רויטל גונן

מנהלת פדגוגית ומורה לאזרחות
תואר ראשון בקרימינולוגיה - בר אילן
תואר שני בקרימינולוגיה- האוני' העברית בירושלים.

ב. תחום הדעת וארגון:

מבנה ארגון הלמידה לאורך 3 שנים: התלמידים ייבחנו בבחינת הבגרות במשפטים בכיתה יא' ובקרימינולוגיה בכיתה י"א. כלומר התלמידים מסיימים 4 יח"ל בסוף כיתה י"א, ואת היחידה החמישית בסוף כיתה י"ב. עם סיום לימוד התכנים העיוניים, נבקש במהלך כיתה י"ב להוציא לפועל את הידע שנרכש במסגרת התוכנית בדרך של עבודת גמר המשלבת היבטים של משפט וקרימינולוגיה. במסגרת פרק לימודים זה נעמוד על דרישות תכניות ודרישות טכניות בכתיבת עבודת גמר, נבקש ליצור קבוצות עמיתים המאירות ומעירות לתלמידים על עבודתם וביצועה, ונלווה את התלמידים בין אם בקבוצה ובין אם באופן פרטני לקראת משימת כתיבת עבודת הגמר.

ג. מטרות העל של התכנית:

- א. הקניית מונחי יסוד של שני תחומי הדעת: משפטים וקרימינולוגיה.
- ב. פיתוח היכולת להתמודד עם סוגיות שונות הקשורות בשלטון החוק, לאור הבנת תהליכים התנהגותיים היוצרים קרקע לתופעות פשיעה ועבריינות (סטייה חברתית).
- ג. פיתוח ראייה ביקורתית כלפי מאפייני הגופים העוסקים באכיפת החוק. (משפטים מסבירים את החוק וקרימינולוגים מסבירים את ההתנהגות הגורמת להפרת החוק).
- ד. הקניית ידע, כלים ומיומנויות על מנת לחקור ולנתח את החוק ואת הסטיות החברתיות (תחום המשפט הפלילי ודיני עונשין)
- ה. יצירת מעורבות קהילתית וחברתית פעילה של התלמידים הן בתחום בית הספר והן בקהילה ("אזרחות פעילה", "למידה אקטיבית") טיפוח הרגישות החברתית וגילוי אזרחות טובה.

ד. המטרות האופרטיביות של התוכנית:

מטרות בתחום הקוגניטיבי:

1. התלמיד יכיר ויפנים מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים לעולם המשפט ולתופעת העבריינות ומערכת אכיפת החוק.
2. התלמיד יבין את מערכת אכיפת החוק בישראל.
3. התלמיד ידע לכבד את החוק ויבין כי החוק נועד כדי ליצור איכות חיים טובה יותר בקהילה ובמדינה למענו ולמען סביבתו.
4. התלמיד יבין שעולם המשפט יוצר את הסדר החברתי ומכוון את ההתנהגות האזרחית.
5. התלמיד ידע לקשר בין תחומי הדעת אותם ילמד: משפטים וקרימינולוגיה.
6. התלמיד יוכל ליישם ולהבין אירועים אקטואליים הקשורים לנושאים הנלמדים.
7. התלמיד יכיר מאפיינים של אוכלוסיות שונות בחברה הישראלית.

8. התלמיד ידע לנתח תופעות חברתיות ואירועי פשיעה מתוך ראייה ביקורתית על סמך הסוגיות שלמד.
9. התלמיד ידע לזהות גורמי סיכון ועבריינות בסביבתו הקרובה (למשל, בפייסבוק).
10. התלמיד יבין את מהות בתי המשפט לסוגיהם השונים ואת מהות בתי הכלא תוך כדי למידה אקטיבית (סיורים ומפגשים עם בעלי תפקידים שונים).
11. התלמיד ידע להשתמש בידע מתחומי הדעת השונים על מנת לכתוב עבודת גמר.
12. התלמיד יילמד לזהות בעיה ויציע שינוי במסגרת " אזרחות פעילה" , עידוד לאזרחות אקטיבית: מעורבות ותרומה לקהילה ולחברה.
13. הלומדים יעריכו את שיקול הדעת של השופטים ויביעו את דעתם על הכרעותיהם בפסקי הדין השונים.

מטרות בפיתוח מיומנויות החשיבה :

1. יכולת ניתוח השוואתי, למשל: בין המשפט העברי (על פי מקורות תלמודיים) לבין מערכת המשפט במדינת ישראל.
2. התלמיד יידע להבדיל בין נציגי הצדדים במשפט (סנגור, קטגור).
3. מיומנות הסקת מסקנות.
4. פיתוח יכולת טיעון דרך משחקי סימולציה (השוואה + יישום).
5. יישום ערכי החוק והמשפט דרך אירועים ופסקי דין אקטואליים.
6. טיפוח גישור ליישוב סכסוכים באמצעות צד שלישי נטרלי בחיי היום יום בכלל ובבית הספר בפרט על מנת למנוע אלימות.
7. פיתוח חשיבה אנליטית השוואתית דרך חשיפה לאירועים ופסקי דין.

מטרות בתחום הרגשי ערכי:

1. התלמיד יגבש עמדה חיובית כלפי הקהילה והמדינה בה הוא חי ומעורבות חברתית גבוהה.

2. התלמיד יגבש עמדה חיובית כלפי שלטון החוק במדינת ישראל.
3. התלמיד יפתח סבלנות וסובלנות כלפי אוכלוסיות שונות בחברה.
4. התלמיד יגלה עניין ומוטיבציה ביצירת "אקלים בטוח" ושמירה על החוק בבית הספר ובקהילה על מנת לשפר את איכות חייו וחיי סביבתו.

מטרות בתחום רכישת מיומנויות בקרימינולוגיה:

1. התלמיד ינתח אירועים, פסקי דין, תהליכים חברתיים.
2. התלמיד יפתח מיומנויות ביקורת על החוק והמשפט ועל תהליכים חברתיים.
3. התלמיד ידע לכתוב ולערוך דוח סיור (בתי משפט ובתי כלא).

מטרות בתחום רכישת מיומנויות גנריות:

1. התלמיד ידע לנתח מאמרים וסרטים הקשורים לתחום הדעת בהתאם לסוגיות שיילמד.
2. התלמיד יפתח יכולת אוטודידקטית אשר תאפשר לו בעתיד מיומנויות למידה עצמאיות לקראת לימודי המשך באקדמיה.
3. התלמיד ידע להיעזר במקורות ביבליוגרפים שונים: ספרות עזר מדעית, אינטרנט, עיתונות

ותקשורת.

4. התלמיד ידע לכתוב עבודת חקר בסיום לימודיו.

ה. תכנית לימודים תלת שנתית - מגמת קרימינולוגיה ומשפט

תכנית הלימודים בקרימינולוגיה ומשפטים תהווה 5 יחידות לימוד כל יחידה 90 ש"ש:

- משפטים 2 יח"ל.
- קרימינולוגיה 2 יח"ל.
- עבודת חקר במשפטים/קרימינולוגיה 1 יח"ל.

תכנית הלימודים לכיתה י'

משפטים

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
מושגי יסוד, משפט עברי ויסודות שיטת המשפט הישראלית	3	מבוא : למה משפט? היקף תחולתו של המשפט.	התלמיד יכיר את המשפט העברי כחלק אינטגרלי ממערכת משפטית חיה ומפותחת וכחלק מיסודות המשפט הישראלי.	סיכומי הרצאות י"א אדרע', לקראת לימודי משפטים. יעקב צמח, הרשות השופטת בישראל. חוק יסודות המשפט. ע"א 506/88 יעל שפר. חוק יסודות המשפט, תש"ס 1980. ע"א 506/88 שפר נ', מדינת ישראל מ"ח, (1)	הרצאות ניתוח פסקי דין משפט עברי מבוים.	בוחן – מושגים ניתוח פסקי דין.
	3	גלגולה ההסטורי של שיטת המשפט הישראלי (משפט עותומאני, משפט מנדטורי, משפט ישראלי.				
	2	מקורות המשפט הישראלי (חקיקה, פסיקה, נוהג, משפט בינ"ל, מוסר וצדק). היחס בין משפט ישראלי למשפט עברי				

		הדין הפלילי (אכיפה ומעצרים) התשנ"ו 1996. פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) התשכ"ט 1969. בג"צ 7083/95 צמח נגד משהב"ט ה"מ 44/72 שמשני נ' מד"י בש"פ 2145/95 מד"י נ' גואטה דנ"פ 2316/95 גנימת נ' מדינת ישראל 8087/95 זאדה נ' מדינת ישראל. 9694/02 רביזאדה נ' מדינת ישראל רע"פ 8600/03 מד"י נ' שרון 6781/96 אולמרט נ' היועמ"ש. חוק זכויות נפגעי עבירה. חוק העונשין התשל"ז, חלק מקדמי. חוק העונשין חלק מקדמי, סעי' 19-21. סעי' 25-28 לחוק העונשין. ע"פ 4675/97 רוזוב נ' מדינת ישראל פד"י נ"ג 4 (337). ע"פ 8220/02 ברוכים נ' מדינת ישראל פד"י נ"ח 5 (724). ע"פ 5031/01 פלונית מדינת ישראל פד"י נ"ד 6 (625). ע"פ 298/88 טויטו נ' מדינת ישראל פד"י מ"ד 1 (151). ע"פ 3920/00 חסוס נ' מדינת ישראל פד"י נ"ז 2 (1).	עקרונות ההליך הפלילי על כל שלביו והשחקנים המרכזיים בו. התלמיד יבין כי לכל עבירה עונש בצידה ההולם את חומרתה. התלמיד יבין כי כל עבירה והעונש בצידה צריכים להלוו את תודעת הציבור. התלמיד יבין כי בכל עבירה ישנו נזק מינימלי לציבור. שחקנים במשפט הפלילי: בתי מעצר, בתי סוהר, שירות המבחן, נפגעי עבירה. בנוסף, ילמד התלמיד: יסוד עובדתי – אקטוס ראוס: מעשה, נסיבות, תוצאה, מחדל. יסוד נפשי – מנס ריאה: כוונה, מודעות, פזיזות, זדון. עבירת ניסיון. אחריות פלילית. סייגים לאחריות פלילית: שכרות, אי שפיות, היעדר שליטה, גיל. הגנות במשפט הפלילי: צורך, הגנה עצמית, כורח, מן הצדק, הגנת בית המגור	דיני מעצר וחיפוש דיני מעצרים מעצר טרם הגשת כתב אישום ולאחריו. חיפוש בחצרים, חילוט, בגופו של אדם. פתיחת ההליך הפלילי חקירה במשטרה הצדדים להליך הפלילי. סמכויות בית משפט כתב אישום ייצוג והסגוריה הציבורית ערכאות שיפוט וסמכותם הדיון ופסק הדין הכרעת דין וגזר דין ערעור והליכים נוספים העמדה לדין של קטינים וסמכות בית המשפט לנוער זכויות נפגעי עבירה.	2 5 5 5 13 2 11	
	תרגיל: ניסוח חוקים מנהליים, בהתאם לחומר הנלמד.	הרצאות. דיונים בכיתה. ניתוח פסקי דין.	זמיר, הסמכות המינהלית, 125-129. בג"צ 297/82 ברגר. סיכומי הרצאות.	התלמיד יכיר את המשפט המנהלי וידע להבחין בין סמכות נורמטיבית לסמכות שאינה נורמטיבית.	סמכויות של רשויות מנהל. סמכות, עצמאות ושיקול דעת.	2 5

		התלמיד יכיר את המושגים המרכזיים הנוגעים למשפט המנהלי ויתן את הדעת על נושא שיקול הדעת בהפעלת סמכויות, ומתוך כך את חובותיו וזכויותיו כאזרח.	כללי צדק טבעי, - זכות טיעון, איסור משוא פנים, איסור ניגוד עניינים, מתן החלטה במועד. הפעלת סמכות תוך סבירות ומידתיות. תוצאות הפרה של כללי מנהל ציבורי: בטלות, בטלות יחסית, נפסדות.	1 4		
		בג"צ 6177/92 אייזנברג. בג"ץ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה. בג"ץ 3477/95 בן עטיה נ' שר החינוך.			90 שעות	סה"כ לכיתה י'

קרימינולוגיה

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
מבוא – מבנה החברה הנורמטיבי תוך התייחסות לתופעת הסטייה החברתית	3	מבנה חברה נורמטיבי, מהי סטייה והתנהגות סוטה, סטייה חברתית, סטייה מצבית, סטייה דתית, סטייה סטטיסטית.	יצירת גירוי ראשוני לתחום הנלמד. התלמיד יזהה מבנה החברה המערבית ובחברה הישראלית ויזהה התנהגות סוטה. מהנורמה. התלמיד ילמד להשתמש במושג היחסיות	אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 19-21.	הקניית מושגים – פרונטאלי. ניתוח פרטני וקבוצתי של דפוסי התנהגות סוטה, מתוך טקסטים אקטואליים.	בוחן – ניתוח אירוע תוך שימוש במושגים הרלוונטיים.
העבירה בראי התקופות והתפתחות מדע הקרימינולוגיה	3	התפתחות מדע הקרימינולוגיה והתפתחות המדע במדעי החברה, הגישה הקלאסית, הגישה הניאו קלאסית, אחריות מוסרית, בחירה חופשית, שיקול דעת רציונלי.	התלמיד ירכוש ידע תיאורטי המסביר את תהליך התהוות הפנומן העברייני.	אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 23-25.	הוראת תיאוריות. הקניית מושגים. צפייה בסרט וניתוחו בעזרת התיאוריות, תוך שימוש במושגים המתאימים	ניתוח אירועים באמצעות דיונים בקבוצות. בוחן - ניתוח אירוע אקטואלי נתון תוך שימוש בתיאוריות שנלמדו.
תיאוריות בי ולוגיות	5	פוזיטיביזם, עבירה טבעית, עבירה מלאכותית, אחריות חברתית, דטרמיניזם, אטיביזם, עבריינות מזדמנת, עבריינות לכאורה, עבריינות מלידה.	התלמיד מסוגל לזהות צמתים מרכזיים בתהליך התהוות העברייני.	אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 25-27.	ניתוח אירועים אקטואליים חדשותיים.	

	תיאוריות סוציולוגיות - תיאורית התגובה החברתית, תיאורית התיוג	4	תיוג, סטיגמה, שעיר לעזאזל, קרקע מכינה (פרה-דיספוזיציה), הפנמה.	התלמיד יהיה מסוגל לזהות גורמים חיצוניים בעלי השפעה על בחירותיו ומעשיו של האדם – עבריין או שומר חוק	אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 326-341.	דיון לגבי דרגות מוסר בעזרת ניתוח קבוצתי של דילמות מוסריות ופתרון קונפליקטים.
		8	<u>פרויד, אריקסון, פרידלנדר, סטוט, בולבי:</u> מודע, סמוך למודע, לא מודע, איד, אגו, סופר אגו, מנגנוני הגנה, התקשרות, תסביך אדיפוס, אלקטרה, התפתחות המוסר – מוסר חברתי, אוניברסלי. שלבי התפתחות הילד.		אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 172-178.	
		4	<u>סטרלנד, סייקס ומצא:</u> התחברות דיפרנציאלית, הזדהות, דימוי עצמי שלילי / חיובי, למידה רציונלית, אוריינטציה, אינטרפטציה, בחירה.		אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 256-264.	
		4	<u>מרטון, דורקהיים, הירשי:</u> תיאורית הפיקוח החברתי, התפוררות ערכית, אנומיה, ניכור, קונפורמי, נסגן, מרדן.		אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה, עמ' 287-297.	
	תיאוריות משפחה	5	1. המשפחה- העבריינית, ההרוסה, מתחים במשפחה, גודל המשפחה, סדר לידה. 2. שיגור נורמות -		שוהם, ש"ג, אדד, מ', ורהב, ג' (2004). <u>קרימינולוגיה</u> . ירושלים: שוקן. (פרק 5 עמ' 289).	

			תהליך, מצבי קונפליקט, משגר הנורמות. 3. תיוג במשפחה		שוהם, ש"ג, אדד, מ', ורהב, ג' (2004). קרימינולוגיה. ירושלים: שוקן. (פרק 5 עמ' 304). שוהם, ש"ג (1983). תיוג משפחה וזנות. מגמות, 28, 82-74.	
שימוש והתמכרות לסמים ואלכוהול	3	הגדרות.	התלמיד יזהה את סוגי הסמים והשפעותיהם על הגוף ועל המוח – השפעות פיזיות ופסיכואקטיביות.	אתר באינטרנט - הרשות למלחמה בסמים.	בנוסף לפעילויות בית ספריות בנושא, נדגיש בשיעורים אבחנה בין נזקים והשפעות שונות של הסמים, קשיי התמכרות, קשיי גמילה, טיפול ומניעה.	בוחן – ידע תיאורטי.
	5	מערכת העצבים המרכזית – מבנה ותפקידים.	התלמיד יזהה את המנגנונים המובילים להתמכרות ואת הסכנות שבשימוש מתמשך, ומתוך ידע והבנה ברורה יימנע משימוש עצמי.	אתר באינטרנט - "מוסד" – עולם ללא סמים. סיכומי הרצאות.	סרטונים המציגים עדויות של משתמשים לגבי הנזקים וההשלכות של השימוש.	הוראת עמיתים – התלמידים יכינו מצגות, כאשר כל זוג תלמידים יבחר סם אחר ויכין מצגת מעמיקה בנושא אותו סם. את המצגת שתכלול גם סרטוני הסברה, יציגו התלמידים בכיתה לחבריהם.
	2	קבוצות הסמים-השפעות ונזקים: הזיוניים (הלוצינוגנים), מעוררים (סטימולנטים), מדכאים (דפרסנטים)/ברביטורטים), משככי כאבים (אופיאטים/נרקוט	התלמיד יזהה את המנגנונים המועדדים התנסות בסם על מנת להימנע מהפיתוי.	סרטונים המציגים עדויות של משתמשים לגבי הנזקים וההשלכות של השימוש.	סיור בקהילה – טיפולית "רטורנו".	
	3	קריטריונים להתמכרות.	התלמיד יזהה את הקשר התיאורטי שנלמד בשיעורים, לגורמים לשימוש בסמים בקרב בני נוער.	סדנת אלכוהול.		
	3	עבירות סמים (ייצור, החזקה, שימוש, סחר, שידול).	התלמיד ידע לזהות את התופעה כחלק ממערך הפשיעה, תוך הכרת החוק והתיאוריות הנלוות לשימוש בסמים.			
	1	מניעה וטיפול – קהילה טיפולית "רטורנו"	התלמיד ידע לזהות את התופעה כחלק ממערך הפשיעה, תוך הכרת החוק והתיאוריות הנלוות לשימוש בסמים.			
	1	טיפול קבוצתי - גישת "12 הצעדים" של NA. טיפול תרופתי.	התלמיד יכיר			

			שיטות ומניעה ואת הקושי והסכנות בסינדרום הגמילה.			
עבריינות נוער	3	תיאוריות בעבריינות נוער. היבט פסיכולוגי בעבריינות נוער	התלמיד יהיה מסוגל להסביר את התופעה בעזרת תיאוריות שונות.	אדד, שוהם, רהב, קרימינולוגיה (2004). עמ' 379-402.	צפייה בסרטים וניתוחם מתוך התיאוריות: "מדורת השבט", "אח".	הכנת כתבה – ניתוח מקרה של עבריינות נוער בהתאם לתיאוריות שנלמדו ובהתאם לחוק הנוער, בפורמט של כתבה בעיתון. הכתבות יאוגדו לעיתון כיתתי.
	4	הגדרות וסוגים של בני נוער.	התלמיד יכיר את הגורמים התורמים להתפתחות התופעה.	אדד, מ. (2001). נגיביזם בגיל ההתבגרות. בתוך מ. אדד וי. וולף (עורכים), עבריינות וסטייה חברתית – תיאוריה ויישום (עמ' 41-59). רמת-גן: אוניברסיטת בר אילן.	מפגש עם חוקר נוער.	
	4	נוער בסיכון ונוער מנותק.	התלמיד יהיה מסוגל להעלות את מניעי ההתנהגות העבריינית לרמת המודעות, תוך כדי הצעת חלופות למטרות הנוער העבריין ולדפוס התנהגות קיימים.	עבריינות וסטייה חברתית – תיאוריה ויישום (עמ' 41-59). רמת-גן: אוניברסיטת בר אילן.	מפגש עם מנהל הוסטל טיפולי של נוער מנותק ונוער בסיכון.	
	2	מהגרים ובני מהגרים.	התלמיד יפתח מיומנויות להערכה עצמית חיובית.	תימור א', בן ברוך ס' ואלישע א' (2015) נוער בבלגן קטינים עוברי חוק בישראל: דרכי מניעה אכיפה ושיקום. מאגנס	סיור בהוסטל טיפולי.	
	2	נערות במצוקה, נערות עברייניות, זנות.	התלמיד יכיר את חוק הנוער ואת זכויותיו וחובותיו כלפי מערכת אכיפת החוק בישראל.	אדלשטיין (2003). תפיסת הזהות של בני נוער יוצאי אתיופיה בישראל. מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית, 18, 73-97.		
	5	עבריינות טובים.	התלמיד יפתח מיומנויות להערכה עצמית חיובית.	להב, ח' (2000). נוער בסיכון – התופעה בפרספקטיבה. מניתוק לשילוב, 10, 8-16.		
		חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול. טיפול והשגחה. אחריות פלילית שופט נוער חוקר נוער בית משפט לנוער קצין מבחן הורה קטין נוקק		שטיינברג, ע' (1991). נערות עברייניות בישראל – דפוס עבירות ודפוס ענישה. מפגש		

			לעבודה חינוכית סוציאלית, 1, 77-82..			
			חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול 1971. חוק הנוער טיפול והשגחה, 1960.			
פשיעה ובריונות ברשת	5	בריונות ברשת אלימות ברשת	התלמיד ילמד להכיר התנהגויות נורמטיביות ועברייניות ברשת המאפיינות את גיל ההתבגרות והבגרות.	התלמיד יזהה התנהגויות בסביבתו השייכות לקטגוריה של בריונות ברשת, המהוות עבירה על החוק, וילמד להימנע מהן.	פשעי צווארון לבן, פשעי צווארון לבן באינטרנט – זיוף, הונאות, גניבת זהות, זהות בדויה.	
לימודי משטרה	1 2 1 2 1	מבנה המשטרה שיטור – יעדים ותפקידים / סגנונות שיטור, אתיקה מקצועית, סמכויות השוטר. מז"פ משמר אזרחי, שיטור קהילתי, מג"ב, כלבנות. פרופילאות	התלמיד יבין את תפקידי המשטרה בחברה הדמוקרטית בישראל, כחלק ממערכת אכיפת החוק. התלמיד יפתח תפיסה חיובית כלפי המשטרה, כגוף חיוני לשמירה על החיים ועל איכות החיים. התלמיד יפנים תחושת מעורבות ושייכות, שיתוף ושותפות פעילה במערך המניעה במסגרת הקהילה. התלמיד יפנים לימודי המשטרה כחלק בלתי נפרד מלימודי הקרימינולוגיה,	אתר באינטרנט – משטרת ישראל משטרה וחברה, עמ' 100-105. סיכומים מתוך הרצאות.	הקניית מושגים. סיור בתחנת משטרת כפר סבא. סיור במכללה הלאומית לשוטרים בבית שמש. עימות בין נציג מח"ש לנציג המשטרה. צפייה בפרק מתוך הסדרה "אלמנטרי".	ניתוח אירועים. השוואת דרגות פעילות במסגרת המשטרה והקהילה. תרגיל בפרופילאות - - ניתוח מקרה מתוך הסדרה "אלמנטרי" תוך שימוש במושגים שנלמדו.

			וילמד להכיר את שיתוף הפעולה בין המשטרה למוסדות האקדמאים.			
					90 שעות	סה"כ לכיתה '

תכנית הלימודים לכיתה יא'

משפטים

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
עבריינות נוער	3	חוק הנוער	התלמיד יכיר את חוק הנוער ואת זכויותיו וחובותיו כלפי מערכת אכיפת החוק בישראל.	חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול 1971		עבריינות נוער
העמדה לדין של קטינים	2	שפיטה ענישה ודרכי טיפול והשגחה.		חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול 1971		
קצין מבחן	2	אחריות פלילית שופט נוער חוקר נוער בית משפט לנוער קצין מבחן הורה קטין נזקק		חוק הנוער טיפול והשגחה, 1960		
מעצר קטינים	2			סעיף 134 לחוק העונשין		
חקירת קטינים	2			בית משפט שלום לנוער חוק בתי המשפט חוק סדר דין פלילי		
בית משפט לנוער	2					
חוק הנוער שפיטה וענישה	2					
צו נוער מעמד ההורים	5					
חוק הנוער טיפול והשגחה						
העדת קטין						
הוצאת ילדים מחזקת הוריהם						
משפט פרטי ודיני עבודת נוער	5	עקרונות המשפט הפרטי : חופש התקשרות, חופש החוזים, מחילה על זכויות, חופש העיסוק, זכות לקניין.	התלמיד יכיר את תחומי המשפט הפרטי, המסדיר יחסים בין שני פרטים בחברה. במסגרת זו, ירכוש התלמיד הבנה בסיסית של תחום החוזים וכן יכיר את תחומי המשפט הפרטי הרלוונטים לבני נוער : דיני עבודת נוער – זכויות וחובות הנוגעים לחייו הפרטיים בהיותו תלמיד עובד.	סיכומי הרצאות ומאמרים.	הרצאות.	עבודה בקבוצות : ניסוח חוזה עבודת בני נוער.
	5	מהו חוזה? הצעה וקיבול, מסוימות וגמרות הדעת, ביטול חוזה, כפייה ועושה, קיזוז, קיום חוזה.		חוק החוזים חלק כללי התשל"ג 1973.	לימוד מבנה של חוזה העסקה.	
	4	חוזים כבסיס לחיים כלכליים : הסכמים קיבוציים, חובת תו"ל, חובת מכרזים, חוק החוזים, חוק המקרקעין.		חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד חופש העיסוק.	מפגש עם נאמני זכויות נוער עובד (האיגוד המקצועי לנוער עובד).	
	14	הגבלות על חופש החוזים - חקיקת מגן : שעות עבודה ומנוחה, חוק הגנת השכר, חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, חוק עבודת נשים, מחוק שכר מינימום, חוק עבודת הנוער, חוק פיצויי פיטורין.		ע"א 294/91 חברה קדישא נ' קסטנבאום ע"א 65/88 אדרת שומרון. חוק הסכמים קיבוציים תשי"ז 1957. רות בן ישראל, צדדים להסכם קיבוצי עיוני משפט "ב 29 תשמ"ז.		
	6	קביעת יחסי עובד מעביד : מבחן הכפיפות		חוק הגנת השכר התשי"ח 1958. חוק שעות עבודה ומנוחה התשי"א 1951. חוק שוויון הזדמנויות בעבודה התשמ"ח 1988. חוק עבודת נשים תשי"ד		

[illegible]

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
------	-----	----------------	-------	-------------	-----------------	-----------------

פשיעת נשים	2	שכיחות והתפלגות העבירות.	התלמיד ילמד לזהות ולהבין את ההבדל בין פשיעת נשים לפשיעה כללית.	רימלט, נ' (2001). כאשר נשים נעשות אלימות. פלילים י", 277-326.	פגישה עם סוהרת מכלא "נווה" תרצה". צפייה בסרט.	ניתוח פסק הדין של כרמלה בוחבוט.
	2	הגישה הביולוגית.				
	2	הגישה הסוציאקונומית.	התלמיד יכיר את המאפיינים הייחודיים לפשיעת נשים ואת הרלוונטיות.	חן, ג' ועינת, ת' (2009). דפוסי פשיעה והתמכרות לסמים בקרב אסירות. צוהר לבית הסוהר, 12, 50-61.		
	3	עבריינות נשים חדשה.				
	3	מסלול מקורבנות לפשיעה.		חן, ג' ותימור א' (2006). הבדלי מגדר במאפייני הפשיעה, בהתמכרות לסמים ובשינויים שחלו במרכיבי האישיות וברגשות השליליים של אסירים מכורים ה"נקיים" מסמים. מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית, 25, 114-93.		
פשיעה מאורגנת	5	פשיעה מאורגנת ופשע מאורגן בישראל.	התלמיד יכיר את מאפייני הפשע המאורגן.	מנחם, א' (2001). ארגוני טרור וארגוני פשע מאורגן: הדמיון, השוני והקשר ביניהם. משטרה וחברה, 5, 107-132.	צפייה בסרט "הסנדק".	מבחן תיאורטי.
	3	מאפיינים ייחודיים והבדלים בין אירגוני טרור לפשע מאורגן.	התלמיד ידע לזהות את אסטרטגיות הגיוס של ברוני הפשע המאורגן ויעורר בעצמו מודעות		מצגות.	
	4					

		אמיר, מ' (2001). היש פשע מאורגן בישראל? שערי משפט ב, 321-355.	עצמית הפעילות של כנופיות.			
עבירות המתה	3 2 3	רצח והריגה. מרכיב הקנטור בעבירת הרצח – תיק אזואלוס. רצח ע"י בני נוער. מאפיינים ותיאוריות. רצח דרך רוט, פרשת רעי חורב.	התלמיד ילמד להכיר את עבירות ההמתה ואת ההבדל בין רצח להריגה. התלמיד ילמד להכיר את המניעים והמאפיינים של רצח על-ידי בני נוער.	פסק דין: מדינת ישראל נגד מוריס אזואלוס. חוק העונשין התשל"ז, סעיף 300. המנחם, א' (2004) רצח על-ידי בני נוער – האם ללא מניע? מחקרים בפשיעה ואכיפת חוק בישראל. עמ' 473-486.	צפייה בסרט "באזז".	ניתוח הסרט ע"פ תיאוריות בעבריינות נוער שנלמדו בכיתה י' ו-יא'.
עבירות מין	3 3 3	טיפולוגיות המגדירות עבירות מין. סוגי עבירות מין. יחסי מין עם ובין קטינים – אונס סטטורי, בעילה אסורה בהסכמה.	התלמיד ידע לענות על השאלות: מדוע הסכמה חשובה כל כך (ולא רצון, למשל)? אלו דברים הופכים הסכמה ללא תקפה (כפייה לעומת מרמה)? איך יש להוכיח אי-הסכמה (ובפרט, האם מוותר לחקור את המתלוננת על עברה המיני לצורך כך)? מהו היסוד הנפשי הנדרש בעבירות המין? האם עבירות המין הן תחום נפרד (כמו בישראל), או שהן רק סוג מסוים של עבירות התקיפה (כמו בקנדה, שם אין כלל עבירה בשם "אונס")? התלמיד יבחן את יחסיו שלו בהקשר הזה, וידע להיזהר	חוק העונשין התשל"ז, סעיף 345. סוזן בראונמילר בניגוד (1980). לרצוננו : גברים, נשים ואונס. דוד בר אופיר (2004). שיקולי ענישה בעבירות מין חמורות .	הוראה פרונטלית. מוצע לשלב כאן צפיה ב: https://www.youtube.com/watch?v=OM-aCFQKsG4	עבודה.

			ממצבים העלולים להיכנס לקטגוריה של עבירה פלילית.			
			שיטות טיפול בעברייני מין בארץ ובעולם			
ויקטימולוגיה – תורת הקורבנות	3	מנדלסון, אריך פון הנטינג, תרומת הקורבן למעשה הפשע, קורבן תמים, קורבן מדומה, אחריות תורמת, קורבנות עצמית	התלמיד ירכוש תפיסה רבגונית של המציאות: כלים לחשיבה, לניתוח ולמודעות, להיבטים שונים של יחסי קורבן-עברייני.		2	
	2		התלמיד ילמד לזהות את תרומתו היחסית של כל משתתף בסיטואציה והשפעתו על התוצאות.		2	
			התלמיד יהיה מסוגל להעריך גוונים שונים ביחסי גומלין.			
–	3	חטא, עוון, פשע, בנטהאם, מטרות הענישה: הרתעה, תיקון, הגבלה, הרחקה, נקם תגמול. שיקולי ענישה, אחדות בענישה.	מטרות ענישה – דרכי ענישה – הסטה מזווית ראייה של יצר הנקמה למטרות של המאסר המודרני, פותחת בפני התלמידים הבנה חדשה לגבי המערכת המשפטית ולגבי יחסי אסיר / אסיר משוחרר והחברה – קהילה.	דרכי הוראה פרונטליים. ניתוח אירועים אקטואליים.	3	פנולוגיה – תורת הענישה.
מבחן בכתב. דיונים בקבוצות.		צפייה בסרט "החיים על פי דיוויד גייל" בנושא עונש מוות וניתוחו.	שוהם ש"ג ושבית ג' (1990), עבירות ועונשים. עמ' 197-214, 222.	דרכי הוראה פרונטליים. ניתוח אירועים אקטואליים.	3	
		מפגש עם ד"ר לקרימינולוגיה – חברה בוועדת השחרורים של השב"ס.	שוהם ש"ג ושבית ג' (1990), עבירות ועונשים. עמ' 182-190, 180.	מפגש עם ד"ר לקרימינולוגיה – חברה בוועדת השחרורים של השב"ס.	3	
		טיפול, שיקום ומניעה.	התלמידים יסגלו לעצמם תפיסה חדשה את המערכת התיוגית ואת תפקיד החברה במערכת זו – שיקום האסיר ומשפחתו.		3	
		רצידיביזם, עבירה אקספרסיבית, המודל הרפואי,			3	

כלא ומשפט – מוסדות תקון.	4 4 5 4	מודל הצדק, בתי עבודה, בתי תיקון, אוברון, קוויקרים, בית כפרה, פאנופטיקון, השיטה השקטה, שיטת ההפרדה, "תיאורית החלונות השבורים". תת תרבות של קהילת האסירים, משמעותם של קעקועים בקרב אסירים, מודל היבוא, חלופות מאסר, צדק מאחה ותוכנית ק.ד.מ של משטרת ישראל, שירות המבחן / פקודת המבחן, רש"א – הרשות לשיקום האסיר, שב"ס, כלא "מגן" לאסירים הסובלים מבעיות נפשיות, כלא "נווה תרצה" לנשים, כלא "אופק" לקטינים.	התלמיד ילמד את חשיבותה של התערבות מונעת באוכלוסיית סיכון.	שוהם ש"ג ושביט ג' (1990), עבירות ועונשים. עמ' 249, 280-285, 227-238. שהם, א' (2009). הצד האפל של השמש. באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון בנגב. אביהר, א. (2004). קבוצות דיון משפחתיות בישראל: תפיסות ורגשות שהתעוררו לאחר המפגש בקרב נפגעי עבירה, פוגעים ותומכיהם. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך בישוב וניהול סכסוכים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.		
טיפול ושיקום	5 5 3	שיקום בכלא – תוכנית ויפאסנה. שיקום בקהילה – סוציותרפיה. שיקום בקיבוצים שיקום דתי	התלמיד יבין את חשיבותו של תהליך הטיפול והשיקום לשילוב חזרה בקהילה. בית הסוהר לא רק מערכת מרחיקה ומענישה. התלמיד יבין את חשיבותה של הקהילה בשיקומו של האסיר המשוחרר.	פריד נ', תימור, א' ורונאל, נ' (2010). הערכת תוכנית הוויפאסנה כמודל שיקומי – יישומי בבתי הכלא בישראל. צוהר לבית הסוהר, 13, 65-76. טלגס, מ. (עורך). (1989). שיקום אסירים בקהילה. עיונים בקרימינולוגיה מס' 4. תימור, א. (1999). הבנית מציאות שיקומית במסגרת אנטי שיקומית-שיקום אסירים באגפים דתיים	ניתוח מאמרים. צפייה בכתבות.	עבודה בקבוצות – הגשת רעיון לתוכנית של שיקום אסירים בקרב הקהילה.

		בבתי הסוהר. תימור, א. (2006). שיקום עבריינים בישיבות ובקיבוצים – הבניית תפישת עולם בלתי עבריינית והקניית דפוסי התנהגות אלטרנטיביים. מגמות, מד (3), 507 – 530.				
					90 שעות	סה"כ לכיתה י"א

עבודת גמר קרימינולוגיה / משפטים בכיתה י"ב (90 שעות)

בחירת נושא ושאלת מחקר, בניית ראשי פרקים, איסוף חומרים מושכל - מקורות רלוונטיים, עריכת שאלונים, שאלות תוקף ומהימנות, הצגת מחקר בסיסי בכתה לצורך קבלת הערות, קבוצת דיון, לימוד עקרונות הכתיבה המדעית ומתודולוגיה.

ו. דרכי הערכה:

מבנה התוכנית כולל 2 יחידות במשפטים, 2 יחידות בקרימינולוגיה ויחידה אחת כעבודת גמר. ציון סופי של התלמיד במקצוע ראשי יורכב מ - 80% מהציון הסופי בשני תחומי הידע (40% מהציון בקרימינולוגיה ו-40% מהציון במשפטים) ו-20% מהציון הסופי בעבודת הגמר.

קביעת הערכה בקרימינולוגיה ומשפטים:

בארבע יח"ל 80% מהציון יכללו:

א. מבחני סמסטר ומבחן בגרות פנימי משותף ל 4 יח"ל. (70%)

ב. הערכה חלופית - 30% :

3 דוחות צפייה - 5%

2 דוחות סיורים - 5%

ניתוח פסק דין - 5%

משפט מבוים - 5%

עריכת עיתון- ניתוח מקרה פשיעה אקטואלי בפורמט כתבה - 10%

ג. **היחידה החמישית עבודה גמר** תיאורטית בשנה השלישית ללימודים (כיתה יב') - 20%

עבודה תיאורטית בנושאי הקרימינולוגיה:

במהלך כיתה י"ב יגיש התלמיד עבודה תיאורטית על אחד הנושאים שנלמדו בקרימינולוגיה /משפטים ואשר יוצג באופן של ניתוח מקרה בוחן (case study)

משקלה של העבודה: 20%

מטרות העבודה

- לאפשר לתלמיד עבודה עצמאית בתחום הידע הנלמד.
- ללמוד דרכים לאיסוף חומר רלוונטי והצגתו באופן בהיר והגיוני.
- לאפשר לתלמיד חשיבה יצירתית ויכולת ניתוח של טקסטים רלוונטיים.
- לבנות תפיסה ביקורתית לנושאים שנלמדו בכיתה.
- להקנות לתלמיד התנסות בכתיבה אקדמית.

מחוו לבדיקת העבודה התיאורטית (מצ"ב קובץ מחוו)

ד. ניתוח פסק דין מהיבטים משפטיים שונים.

ה. דרכי הערכה חלופיות – לדוגמא: עריכת עיתון בו כל תלמיד יקבל תפקיד של כתב לענייני פלילים, יתאר וינתח מקרה פשיעה אקטואלי מההיבט הקרימינולוגי והמשפטי, בפורמט של כתבה בעיתון, משפט מבויים שייערכו התלמידים בו יציגו יכולת טיעון וניתוח דרך השוואה ויישום של עקרונות החוק והמשפט שנלמדו, וניתוח סרטים באמצעות מחוו ודפי צפייה - התלמיד יידע לזהות מושגים ותיאוריות שנלמדו, יעריך באופן ביקורתי אירועים ודמויות המופיעים בסרט, ינקוט עמדה עצמאית באשר לסוגיות העולות מן הסרט ויערוך רפלקציה על תהליך הצפייה בסרט. בנוסף יערכו גם סיורים מחוץ לבית הספר שבסופם יגישו התלמידים דו"ח סיור.

ה. מבחני בגרות

ו. עבודת חקר איכותנית בנושא משפטים וקרימינולוגיה.

שאלות מחקר לדוגמא (בקשר שבין משפט וקרימינולוגיה):

- א. האם רמת הענישה בבתי המשפט הולמת את דעת הציבור באותן עבירות?
- ב. כיצד משפיע לחץ חברתי על שימוש באלכוהול בקרב בני נוער?
- ג. כיצד חווים בני נוער כעדים מהצד, לשון הרע ואלומות ברשת?
- ד. אלימות מינית בבית הספר - מעשי קונדס או עבירה פלילית?
- ה. מהן עמדותיהם של מורים - אנשי חינוך, כלפי שילוב אסירים משוחררים בקהילה?

דוגמאות של נושאים לעבודה :

- א. רמת הענישה בבתי המשפט כהולמת את דעת הציבור באותן עבירות
- ב. שימוש באלכוהול כפועל יוצא של לחץ חברתי, לתפיסתם של בני נוער.
- ג. לשון הרע ברשת האינטרנט – חוויותיהם של בני נוער כעדים מהצד לאלימות ברשת.
- ד. עמדותיהם של בני נוער כלפי אלימות מינית בבית הספר – מעשה קונדס, או עבירה פלילית.
- ה. עמדותיהם של מורים - אנשי חינוך, כלפי שילוב אסירים משוחררים בקהילה.

קריטריונים לבדיקת עבודה בקרימינולוגיה (כיתה יב', 20% מסך הציון הסופי)

מבנה עבודה- 20 נקודות

מבוא 5- נק . (פתיחה, מטרת עבודה ותיאור מהלך העבודה).

ראשי פרקים- 5 נק

סיכום - 5 נק (מטרת העבודה, הממצאים העיקריים-עיוני)

ביבליוגרפיה-5 נק (ציון מקורות מידע אשר הוצגו בגוף העבודה).

גוף עבודה- 60 נקודות

סקירת ספרות רלוונטית ושימוש בתיאוריות רלוונטיות לנושא הנבחר-30 נק

יישום תיאורטי(ניתוח מקרה) -30 נק (הצגת ניתוח תיאורטי למקרה הנבחר).

חשיבה ביקורתית- 20 נקודות

-התלמיד יביע באופן חופשי דעתו ביחס למקרה הנבחר וההשלכות שלו על החברה הישראלית בין

אם במקרו ובין אם במאקרו, ודרכי טיפול בתופעה.

משקלי הערכה

בכל אחד מהמקצועות הראשיים (משפטים וקרימינולוגיה) – הציון מורכב מ- 80% - הערכה

חינוכית (50%) - בחינת הבגרות ו- 50% ציון הגשה כמפורט בתכנית) ו- 20% עבודת גמר .

ניתוח מקרה אקטואלי במסגרת תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה

הנחיות לתלמידים:

כחלק ממטרות תוכנית הלימודים נלמד לנתח/ לבחון/ לבקר מקרים אקטואליים מן העיתונות הכתובה באמצעות תיאוריות אשר נלמדו בכיתה.

כל תלמיד יבחר כתבה העוסקת בעבריינות נוער (עליכם לאשר את הכתבה עם המורה), ולאחר מכן, עליכם לנתח אותה באמצעות תיאוריות מדיסציפלינות שונות:

1. תיאוריה סוציולוגית להסבר פשיעה.

2. תיאוריית משפחה.

3. תיאוריית להסבר עבריינות נוער.

במידה והמקרה עוסק בהתמכרויות יש להתייחס לכך בניתוח. ניתן להיעזר באתר של הרשות למלחמה בסמים.

הנחיית עבודה:

הסבירו בקצרה כל תיאוריה אשר בחרתם לניתוח ולאחר מכן בחרו מתוכה שני מושגים עיקריים – הסבירו אותם והדגימו כיצד הם באים לידי במקרה אשר בחרתם. לאחר שסיימתם התייחסותכם בנפרד לכל דיסציפלינה, יש לנתח את המקרה בשילוב כל התיאוריות אשר נבחרו. ניתוח זה מאפשר לתלמיד לבחון ולבקר מקרה בוחן מרמת המאקרו לרמת המיקרו בהתאם לתכנים אשר נלמדו בכיתה.

קריטריונים להערכת ניתוח מקרה:

בחירת תיאוריה, הסבר התיאוריה וניתוח המקרה- 20 נקודות (סה"כ 60 נקודות)

ניתוח מקרה משולב של כל התיאוריות- 40 נקודות.

הדו"ח יוגש מודפס בפונט 12, רווח בין הפסקאות של שורה וחצי ואורכו שני עמודים

דו"ח צפייה בסרט במסגרת תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה

תאריך הגשה:

הדו"ח יוגש עד שבוע מיום הצפייה בסרט.

הנחיות לתלמידים:

כחלק מתוכנית הלימודים נצפה בסרטים על פיהם ניתן לסכם\ לנתח תיאוריות אשר נלמדו בכיתה.

לאחר צפייה בסרט, עליכם להחליט אילו תיאוריות רלוונטיות לניתוח הסרט.

הסבירו בקצרה מהי התיאוריה ולאחר מכן בחרו מתוכה שני מושגים עיקריים – הסבירו אותם והדגימו כיצד הם באים לידי ביטוי בסרט בו צפיתם.

קריטריונים להערכת דו"ח הצפייה:

בחירת תיאוריה- 5 נקודות

הסבר התיאוריה- 15 נקודות

הסבר לכל מושג- 10 נקודות (סה"כ שני מושגים)

יישום המושגים לגבי הסרט- 70 נקודות

הדו"ח יוגש מודפס בפונט 12, רווח בין הפסקאות של שורה וחצי ואורכו שני עמודים.

ביבליוגרפיה כללית לתחום לימודי משפטים

- י' אדרעי, לקראת לימודי משפטים. יעקב צמח, הרשות השופטת בישראל.
חוק יסודות המשפט. ע"א 506/88 יעל שפר.
חוק יסודות המשפט, (תש"ס 1980).
ע"א 506/88 שפר נ', מדינת ישראל מ"ח, (1) 87.
ד"נ 40/80 קניג נ' כהן פד"ה ל"ו (3) 701 .
מקומו של המשפט העברי במדינת ישראל, אשר מעוז הפרקליט, מ 53 תשנ"א.
מדוע לנו משפט עברי, אריה אדרעי, עיוני משפט כ"ה 467 .
קלזון, החוקה הגרמנית, חוקי יסוד בארץ, החוקה האמריקאית, חוקת סינגפור, חוקת תורכיה.
חוק בתי המשפט (נוסח משולב) (התשמ"ד 1984).
חוק בית משפט לעניינים מינהליים (התש"ס 2000) .
חוק שיפוט בתי דין רבניים (התשי"ג 1953).
חוק בית משפט לענייני משפחה (התשנ"ה 1995).
חוק בתי דין מינהליים (התשנ"ב 1992).
חוק בתי הדין לעבודה (התשכ"ט 1969).
חוק העונשין (התשל"ז 1977).
חוק בתי משפט לעניינים מנהליים (התש"ס 2000).
חוק סדר הדין הפלילי (התשמ"ב 1982).
תקנות סדר הדין האזרחי (התשמ"ד 1984).
חוק החברות (התשנ"ט 1999).
חוק ניירות ערך (התשכ"ח 1968).
ש"ז פלר, יסודות בדיני עונשין.
חוק הסנגוריה הציבורית (התשנ"ו 4, 1995).
חוק בתי המשפט (נוסח משולב) (התשמ"ד 1984).
חוק סדר הדין הפלילי (אכיפה ומעצרים) (התשנ"ו 1996).
פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (התשכ"ט 1969).

חוק העונשין התשל"ז, חלק מקדמי.

ע"פ 4675/97 רוזוב נ' מדינת ישראל פד"י נ"ג 4 (337).

ע"פ 8220/02 ברוכים נ' מדינת ישראל פד"י נ"ח 5 (724).

ע"פ 5031/01 פלונית נ' מדינת ישראל פד"י נ"ד 6 (625).

ע"פ 298/88 טויטו נ' מדינת ישראל פד"י מ"ד 1 (151).

ע"פ 3920/00 חסוס נ' מדינת ישראל פד"י נ"ז 2 (1).

זמיר, הסמכות המינהלית, 125-129.

בג"צ 297/82 ברגר.

בג"צ 6177/92 אייזנברג.

בג"ץ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה.

בג"ץ 3477/95 בן עטיה נ' שר החינוך.

546/04 עיריית ירושלים נ' שירותי בריאות כללית.

בג"ץ 4615/10 , בג"ץ 10017/09 קרן דולב נ' משרד הבריאות.

בג"ץ 2605/05 מרכז למשפט ועסקים נ' שר האוצר.

אהרון ברק, המהפכה החוקתית בת מצווה משפט ועסקים א' 3 תשס"ד 2004 .

אהרון ברק הקונסטיטוציונליזציה של מערכת המשפט בעקבות חוקי-היסוד והשלכותיה על המשפט הפלילי (המהותי והדיוני מחקר). משפט יג, תשנ"ו – 1996.

יוסף מ' אדרעי מהפכה חוקתית האמנם? משפט וממשל ג 453, תשנ"ו

ע' שפירא, המעמד החוקתי של זכויות הפרט.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו (התשנ"ב 1992).

בג"צ 1554/95 עמותת שוחרי "גילת" נ. שר החינוך והתרבות, פד"י נ (3) 2, 24-25.

בג"ץ 4541/94 אליס מילר נגד שר הביטחון ואחרים.

בג"ץ 721/94 אל-על נתיבי אויר לישראל נ' יונתן דנילוביץ ובית הדין הארצי לעבודה.

דנ"פ 2136/96 פס"ד גנימאת.

חוק החוזים חלק כללי (התשל"ג 1973).

חוק יסוד חופש העיסוק (התשנ"ד 1994).

ע"א 294/91 חברה קדישא נ' קסטנבאום.

ע"א 65/88 אדרת שומרון.

חוק הסכמים קיבוציים (תשי"ז 1957).

רות בן ישראל, צדדים להסכם קיבוצי עיוני משפט "ב 29 תשמ"ז.
 חוק הגנת השכר (התשי"ח 1958).
 חוק שעות עבודה ומנוחה (התשי"א 1951).
 חוק שוויון הזדמנויות בעבודה (התשמ"ח 1988).
 חוק עבודת נשים (תשי"ד 1954).
 חוק שכר מינימום (התשמ"ז 1987).
 חוק עבודת נוער (התשי"ג 1953).
 חוק פיצוי פטורין (התשכ"ג 1963).
 דב"ע נב/ 3-142, **חסן עליאה אלהרינאת - כפר רות**, פד"ע כ"ד 535.
 ע"פ 1004/00 **אלוניאל נ' מדינת ישראל**.
 ת"פ 1186/09 **מדיי נ' פרפקטו בי"ד אזורי לעבודה באר שבע**.
 חוק איסור לשון הרע, (תשכ"ה, 1965).
 ע"א 214/89 **אבנרי נ' שפירא**.
 ש"ז פלר, "לשון הרע - עבירה" ומשמעות הדרישה "בכוונה לפגוע" - מחשבה שנייה (ע"פ 1506/89), משפטים כג 515, תשנ"ד.
 ת.א. 20363/99 - **בן דוד נ' נאמן**.
 ת.א. 13299/04 **גדיר נ' טהבוב**.
 1594/06 **אורלי עטיה נ' ברעם**.
 רע"א 4447/07 **רמי מור נ' החברה לשירותי בזק**.
 בר"ע 850/06 - **רמי מור נ' ידיעות אינטרנט**.
 בר"ע (נצרת) 213/09 **מושקוביץ נ' וואלה**.
 תב"ס 16/01 **תנועת ש"ס נ' פינס**.
 תקנות בתי המשפט (גישור) התשנ"ג (1993).
 השופט רון שפירא, הגיעה העת לסולחה הפרקליט מ"ח תשס"ו.
 יורם אלרואי ישוב סכסוכים אפשר גם אחרת המשפט כרך א' תשנ"ג.
 התיקון לחוק הבוררות (התשכ"ח 1968).

פס"ד מדינת ישראל נ' משה קצב תפ"ח 1015-09 בית משפט מחוזי תל-אביב.

ע"פ 6353/94 כרמלה בוחבוט נ' מד"י פדיה מ"ט 3) 647(4. ע"א 5587/93.

פ 1010/07 מ' נ' שי דרומי.

ביבליוגרפיה כללית לתחום לימודי קרימינולוגיה

אביהר, א. (2004). קבוצות דיון משפחתיות בישראל: תפיסות ורגשות שהתעוררו לאחר המפגש בקרב נפגעי עבירה, פוגעים ותומכים. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך ביישוב וניהול סכסוכים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.

אדד, מ' (1989). העברייני בהתהוותו. רמת גן: אור עם.

אדלשטיין, א' (2003). תפיסת הזהות של בני נוער יוצאי אתיופיה בישראל. מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית, 18, 73-97.

אולניק-שמש, ד', היימן, ט' וטרבלוס, ת' (2011). אלימות באינטרנט מול אלימות פנים אל פנים בקרב בני נוער. אתר האוניברסיטה הפתוחה. נגיש ברשת:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/KishureiChaim/media/AkimutBainternetOpenUniversity.htm>

אלירס, י' (1996). **משטרה וחברה: מבוא למדעי המשטרה**. ירושלים: מולטיפרס.

איזנשטאט מ', סופר מ', ושטיינברג ע' (2010) **בכלא אני נחה**. אסירות מבעד לחומות. הקיבוץ המאוחד

אמיר, מ' (2001). היש פשע מאורגן בישראל? **שערי משפט** כ, 321-355.

בן-דוד, ש' (2003). ויקטימולוגיה מנקודת מבט הקורבנות. בתוך: מ' חובב, ל' סבה ומ' אמיר (עורכים). **מגמות בקרימינולוגיה: תיאוריה, מדיניות ויישום** (775-795). ירושלים: ארטפלוס.

בר אופיר, ד' (2004). **שיקולי ענישה בעבירות מין חמורות**. בני ברק: בורסי.

בראונמילר, ס' (1980). **בניגוד לרצוננו: גברים, נשים ואונס**. תל-אביב: זמורה והמין השני.

בשן, ע' (2014). פשיעה קיברנטית. **בטחון פנים**, 5, 31-33.
אדד, מ. (2001). נגטיביזם בגיל ההתבגרות. בתוך: מ. אדד וי. וולף (עורכים), **עבריינות וסטייה חברתית – תיאוריה ויישום** (עמ' 41-59). רמת-גן: אוניברסיטת בר אילן

הכט, י' (2002). זהות מרובת פנים על הבמה הווירטואלית. **מגאזין ברשת**. נגיש ברשת:

http://www.isoc.org.il/magazine/magazine3_3.html

המנחם, א' (2004). רצח על ידי בני נוער – האם ללא מניע? בתוך ל' עדן, א' שדמי וי' קים (עורכים). **רודפי צדק, מחקרים בפשיעה ואכיפת חוק בישראל** (עמ' 473-485). תל אביב: צ'ריקובר בית ברל.

חן, ג' ועינת, ת' (2009). דפוסי פשיעה והתמכרות לסמים בקרב אסירות. **צוהר לבית הסוהר**, 12, 50-61.

חן ג' ועינת ת' (2010) **כלא נשים. החצר האחורית של החברה בישראל**. רסלינג

חן, ג' ותימור א' (2006). הבדלי מגדר במאפייני הפשיעה, בהתמכרות לסמים ובשינויים שחלו במרכיבי האישיות וברגשות השליליים של אסירים מכורים ה"נקיים" מסמים. **מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית**, 25, 93-114.

טלגס, מ' (עורך). (1989). **שיקום אסירים בקהילה**. עיונים בקרימינולוגיה מס' 4.

להב, ח' (2000). נוער בסיכון – התופעה בפרספקטיבה. **מניתוק לשילוב**, 10, 8-16.

מנחם, א' (2001). ארגוני טרור וארגוני פשע מאורגן: הדמיון, השוני והקשר ביניהם. **משטרה וחברה**, 5, 107-132.

מנחם, א' (2003). פשע מאורגן בין-לאומי: תחילתה של תיאוריה ושיקולי מדיניות. בתוך מ' חובב, ל' סבה ומ' אמיר (עורכים), **מגמות בקרימינולוגיה: תיאוריה, מדיניות ויישום** (עמ' 639-710). ירושלים: האוניברסיטה העברית בירושלים.

פריד נ', תימור, א' ורונאל, נ' (2010). הערכת תוכנית הוויפאסנה כמודל שיקומי – יישומי בבתי הכלא בישראל. **צוהר לבית הסוהר**, 13, 65-76.

- רימלט, נ' (2001). כאשר נשים נעשות אלימות. **פלילים**, י', 277-326.
- שהם, א' (2009). **הצד האפל של השמש**. באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
- שוהם, ש"ג, אדד, מ' ורהב, ג' (1987). **קרימינולוגיה**. ירושלים: שוקן.
- שוהם, ש"ג, אדד, מ' ורהב, ג' (2004). **קרימינולוגיה**. ירושלים: שוקן.
- שוהם ש"ג ושביט ג' (1990). **עבירות ועונשים**. תל-אביב: עם-עובד.
- שוהם, ש"ג, שביט, ג', קאבאליון, ג', ועינת, ת' (2009). **עבירות ועונשים: מבוא לפנולוגיה**. קרית ביאליק: אח.
- שטיינברג, ע' (1991). נערות עברייניות בישראל, דפוסי עבירות ודפוסי ענישה. **מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית**, 1, 77-82.
- תימור, א' (1999). הבנית מציאות שיקומית במסגרת אנטי שיקומית-שיקום אסירים באגפים דתיים בבתי הסוהר. **עבריינות וסטייה חברתית**, י"ח, עמ' 1-30.
- תימור, א' (2006). שיקום עבריינים בישיבות ובקיבוצים – הבניית תפישת עולם בלתי עבריינית והקניית דפוסי התנהגות אלטרנטיביים. **מגמות, מד(3)**, 507 – 530.
- תימור א', בן ברוך ס' ואלישע א' (2015) **נוער בבלגן קטינים עוברי חוק בישראל: דרכי מניעה אכיפה ושיקום**. מאגנס
- ע"פ 3071/92 - **מוריס אזואלוס נ' מדינת ישראל**, ~ היעדר קינטור" לעניין הרשעה ברצח.
- חוק הנוער, טיפול והשגחה (התש"ך-1960).
- חוק הנוער, שפיטה ענישה ודרכי טיפול (התשל"א-1971).
- חוק העונשין (התשל"ז-1977).
- "המוסד" עולם ללא סמים - <http://il.drugfreeworld.org/drugfacts/cocaine/the-truth-about-drugs.html>
- הרשות למלחמה בסמים www.antidrug.org.il
- משטרת ישראל <http://www.police.gov.il>

Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.

Olson, D., & Gorall, D. (2003). Circumplex model of marital and family systems. In F. Walsh (Ed.), *Normal family processes* (3rd ed., pp. 514-548). New York: The Guilford Press.

